

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตของครูศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน

สมมติฐาน

ปัญหาการสอนของวิชาศิลปะกับชีวิตของครูศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต สาขาทัศนศิลป์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 ที่ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 106 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตใน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลและการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 51 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลและการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ จำนวน 48 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอื่น ๆ และข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามจำนวน 106 ชุด โดยบางส่วนจัดส่งและรับคืนโดยใช้บริการทางไปรษณีย์ และบางส่วนจัดส่งและรับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 88 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.02

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยการวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวนทางเดียว เพื่อหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แล้วจึงทดสอบค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มเป็นรายคู่ โดยการทดสอบอัตราส่วน F ตามวิธีของ เชฟเฟ (Sheffe)

ตอนที่ 4 นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปความเรียงตามลำดับความถี่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต สรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่าในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 60.2 มีอายุระหว่าง 31-35 ปี และ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.8 และ 30.7 ตามลำดับ โดยเป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 82.9 มีวุฒิการศึกษา ร้อยละ 93.2 และเรียนวิชาเอกด้านศิลปศึกษา ร้อยละ 75.0 มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษาระหว่าง 16-20 ปี และประสบการณ์การสอนวิชาศิลปะกับชีวิต (ทัศนศิลป์) 3-4 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.6 และ 80.7 ตามลำดับ และรับผิดชอบการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต สาขาทัศนศิลป์ เพียงสาขาเดียว ร้อยละ 48.9 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ร้อยละ 71.6 โดยเข้ารับการอบรมจากเขตการศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 47.6

ในด้านบุคลากร โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูที่ทำการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตเพียงคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 19.3 และการจัดการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูผู้ทำหน้าที่สอนสาขาทัศนศิลป์เพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตร ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 60.2 ไม่เห็นด้วยกับการปรับปรุงหลักสูตร เพราะเห็นว่าหลักสูตรกำหนดคาบเรียนของศิลปะน้อยลง จึงไม่สัมพันธ์กับจุดประสงค์ และเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนรับรู้ได้ไม่เพียงพอ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการรวมทัศนศิลป์-ดนตรี-นาฏศิลป์ เป็นวิชาศิลปะกับชีวิต ผู้ตอบร้อยละ 77.3 ไม่เห็นด้วยในการรวมรายวิชา เพราะทำให้จำนวนคาบเรียนน้อยลง จึงมีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน รวมถึงปัญหาการขาดบุคลากรทำให้ครูผู้สอนรับผิดชอบหลายวิชา

ตอนที่ 2 สรุปผลการศึกษาศาภาพการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร เพื่อปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียน เพื่อการจัดทำแผนการสอนและเพื่อกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน

ด้านวิธีการสอน โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติในระดับปานกลาง และเรื่องที่ปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ เรื่องการสอนให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับการจัดการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตตามแนวปฏิบัติที่กรมวิชาการกำหนด 3 ประการ คือ การจัดสอนโดยใช้บุคลากรร่วมกันสอน 3 คน การจัดสอนแบบหมุนเวียนเรียนโดยใช้บุคลากร 3 คน และการจัดสอนแบบบูรณาการโดยใช้บุคลากร 1 คนรับผิดชอบทั้ง 3 วิชา ครูผู้สอนมีระดับของการปฏิบัติค่อนข้างน้อย

ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติในระดับปานกลาง และเรื่องที่ปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ เรื่องการเลือกใช้แบบเรียนการใช้สื่อการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติ และการใช้สื่อประเภทของจริงและหุ่นจำลองต่าง ๆ สักวัน เรื่องการยืมสื่อจากโรงเรียนอื่นภายในกลุ่มไม่มีการปฏิบัติเลย

ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องการจัดทำแบบประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวิธีการประเมินผล เรื่องการปฏิบัติตามเกณฑ์และวิธีการประเมินผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดขึ้น และเรื่องการวัดผลให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และกระบวนการ

ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยของการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยเฉพาะเรื่องการจัดสรรให้ห้องเรียนและห้องปฏิบัติงานวิชาศิลปะกับชีวิต เรื่องการจัดหาหนังสืออ่านประกอบเพื่อเสริมความรู้สำหรับครูและนักเรียน สักวัน เรื่องการจัดครูเข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนจากวัสดุท้องถิ่น มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย

ตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ระหว่างโรงเรียนขนาดต่าง ๆ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในระดับมีปัญหาปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องการสอนทักษะกระบวนการภาษาในเวลาที่กำหนดโดยเฉพาะการสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ในรายวิชา ศ 305 และ ศ 306

ผลการทดสอบค่า F เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหา ระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในเรื่อง การสอนให้ผู้บรรลุจุดประสงค์ในรายวิชาศิลปะกับชีวิต 1-6 และโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในเรื่องการสอนให้สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้

ด้านวิธีการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันค่อนข้างมาก ในระดับมีปัญหาปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ได้จริง เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น รวมทั้งการสอนตามขั้นตอนของทักษะกระบวนการ 9 ขั้น

ผลการทดสอบค่า F เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหา ระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในเรื่องการสอนศิลปะกับชีวิตโดยการบูรณาการ และเรื่องการบริหารเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กในเรื่อง การสอนโดยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางทัศนศิลป์ และเรื่องการสอนโดยใช้บุคลากร 3 คน รับผิดชอบคนละวิชาโดยการแบ่งคาบเรียน

สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีปัญหาเร็วกว่ามัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ในเรื่องการสอนให้ผู้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดและเรื่องการจัดสอนโดยใช้บุคลากร 1 คน รับผิดชอบทั้ง 3 วิชา และมีปัญหาเร็วกว่าโรงเรียนขนาดกลางในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางการคิดปฏิบัติ และแก้ปัญหา และเมื่อเปรียบเทียบในภาพรวม โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความแตกต่างของปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และกลาง

ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันค่อนข้างมากในระดับมีปัญหาปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องการใช้จ่ายส่วนตัวในการผลิตสื่อการสอน เรื่องการใช้วัสดุท้องถิ่นมากประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางทัศนศิลป์และเรื่องการผลิตสื่อการสอนโดยใช้วัสดุท้องถิ่น

ผลการทดสอบค่า F เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในเรื่องการเลือกวัสดุให้สอดคล้องกับเนื้อหาในคำอธิบายรายวิชาและเมื่อเปรียบเทียบภาพรวมแล้วไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มโรงเรียน

ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมีปัญหาปานกลางในทุกเรื่อง เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ เรื่อง การวัดผลโดยวิธีการสอบภาคปฏิบัติ วิธีการสังเกต วิธีการตรวจผลงาน

ผลการทดสอบค่า F เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางในเรื่อง การใช้เกณฑ์การวัดผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดและมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในเรื่องการวัดผลด้วยวิธีการตรวจข้อสอบ

และโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กในเรื่อง การวัดและประเมินผลร่วมกันทั้ง ทัศนศิลป์-ดนตรี-นาฏศิลป์ เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมแล้วพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง

ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมีปัญหาปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่สำคัญได้แก่ เรื่องงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอนและงบประมาณสำหรับหมวดวิชา

ผลการทดสอบค่า F เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางในเรื่องงบประมาณสำหรับหมวดวิชา และเมื่อเปรียบเทียบภาพรวมแล้ว ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มโรงเรียน

ตอนที่ 4 การศึกษาผลข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอื่น ๆ และข้อเสนอเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา จากแบบสอบถามปลายเปิด มีดังนี้

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ปัญหาที่พบคือ การขาดบุคลากร หลักสูตรคลุมเครือไม่ชัดเจน ไม่ทันเหตุการณ์ ไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เอกสารหลักสูตรมีน้อย และคาบเรียนไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาและรายวิชา

ด้านวิธีการสอน ปัญหาที่พบคือ ครูไม่สามารถสอนได้ครบทั้ง 3 สาขาวิชา ไม่สามารถใช้ทักษะกระบวนการได้ และไม่สามารถจัดกิจกรรมที่เหมาะสมได้ในเวลาจำกัด นอกจากนี้มีบางส่วนเสนอว่า ครูยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิม

ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบคือ สื่อการสอนไม่เพียงพอและมีราคาแพงขาดห้องเรียน และห้องปฏิบัติงานเฉพาะสำหรับศิลปะ งบประมาณในการผลิตสื่อการสอนไม่เพียงพอ นอกจากนี้บางส่วนเห็นว่า ครูยังขาดความพร้อมในการใช้สื่อการสอน

ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไม่สนใจในการปฏิบัติงานส่งงานล่าช้า ครูผู้สอนไม่สามารถวัดและประเมินผลได้ตามจุดประสงค์และแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียน และบางส่วนเห็นว่าครูวัดผลสำเร็จของงานมากกว่าการวัดด้านจิตพิสัย

ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ปัญหาที่พบคือ ฝ่ายบริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา ฝ่ายบริหารไม่สนับสนุนด้านงบประมาณ และขาดการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา ควรแยกเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน คนตรี นาฏศิลป์ ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตออกจากกัน และปรับปรุงเนื้อหา เวลาเรียนให้เหมาะสม ควรส่งเสริมให้ครูศิลปะเข้าอบรมความรู้ ศึกษาดูงาน เกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต โดยการบูรณาการ และเข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอนจากวัสดุภายในท้องถิ่น และควรจัดอบรมให้ครบทั้ง 3 วิชา นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจคือ ควรให้วิชาศิลปะกับชีวิตเป็นวิชาบังคับตั้งแต่ ม.1-ม.6 และครูศิลปะควรปฏิบัติหน้าที่อยู่ในภาวะเบี่ยงของทางโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต

1.1 ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีระดับการปฏิบัติค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา เพื่อปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียน เพื่อการทำแผนการสอน และเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะแนวปฏิบัติการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง ผู้สอนจำเป็นต้องมีการวางแผนการสอนโดยการวิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาจุดหมาย จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดจุดประสงค์ปลายทางหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้ววิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อดำเนินการทำแผนการสอนต่อไป นอกจากนี้หลักสูตรได้เน้นจุดสำคัญของการปรับปรุงหลักสูตร ข้อที่ 5 คือ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถสร้างหลักสูตรและปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ผู้เรียน และท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความถนัด ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533: 8-9; สงบ ลักษณะ, 2534: 5; ประพันธ์ บุญเลิศ, 2535: 1-12)

1.2 ด้านวิธีการสอน พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง และเรื่องที่มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ เรื่องการสอนให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ที่ครูผู้สอนปฏิบัติในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะ การสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า เกิดความชื่นชมและประยุกต์ใช้ได้นั้นจำเป็นต้องใช้เวลาในการสั่งสมประสบการณ์ ทักษะคิด และต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีความสามารถและประสบการณ์ทางการสอน จากงานวิจัยของ สังคม ทองมี (2533: 136-137) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางศิลปศึกษาให้ทัศนะว่าการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตที่จะมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม มีค่านิยมที่ดี ได้นั้น ครูผู้สอนต้องมีทักษะการสอนที่สามารถจะโน้มน้าวความรู้สึกของผู้เรียนได้ และควรขยายคาบเรียนให้ต่อเนื่องเป็น 2 คาบ นอกจากนี้ โกวิต ประवालพฤษ (2535: 2) ยังได้เสนอวิธีสอนศิลปะกับชีวิตให้เกิดความชื่นชม อาจทำได้ 3 วิธี คือ ฟังเขาเล่า แล้วชื่นชม คมกม ๆ แล้วเกิดความชื่นชม และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้วเกิดความชื่นชม ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูจะต้องออกแบบกิจกรรม ดังนั้นการสอนให้บรรลุผลดังกล่าวจึงจำเป็นอย่าง

ซึ่งจะต้องอาศัย เวลาและทักษะความสามารถ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้สอน ซึ่ง สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2535: 1) กล่าวว่า การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม และรักที่จะเรียนในรายวิชาใด ๆ นั้นจำเป็นต้องอาศัย องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่เกื้อหนุน และเกื้อหนุนกัน อันได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์ ของรายวิชา การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดรูปแบบการประเมินผล บทบาทและปฏิสัมพันธ์ของ ครูและนักเรียนในระหว่างการเรียนการสอน และองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ การจัดประสบการณ์ให้ ผู้เรียนมองเห็นคุณประโยชน์ของความรู้ในอันที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในเชิงประจักษ์ จึงจะทำให้ ผู้เรียนเกิดการยอมรับในวิชา ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความชื่นชม ภูมิใจ อันนำไปสู่การมีค่านิยมที่ดีมี ความรัก และความสนใจที่จะใฝ่หาความรู้ ตามโอกาสและศักยภาพของแต่ละบุคคล

สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยการบูรณาการ ตามแนวปฏิบัติที่กรมวิชา การกำหนดคือ การจัดสอนโดยใช้บุคลากรร่วมกันสอน 3 คน การจัดสอนแบบหมุนฐานการเรียนโดยใช้ บุคลากร 3 คน และการจัดสอนแบบบูรณาการโดยใช้บุคลากร 1 คน รับผิดชอบทั้ง 3 วิชา ครูผู้สอนมีการ ปฏิบัติในระดับค่อนข้างน้อย ซึ่งการจัดสอนตามแนวทางดังกล่าว จะทำให้เกิดปัญหายุ่งยากมากในโรงเรียน ต่าง ๆ กล่าวคือ ต้องใช้บุคลากรร่วมสอนหลายคน ทำให้สิ้นเปลืองบุคลากร ในขณะที่บุคลากรต้องรับผิดชอบ การสอนในรายวิชาอื่น ๆ มากอยู่แล้ว และในการจัดการสอนแบบบูรณาการก็ต้องใช้บุคลากรที่มีความ สามารถโดยตรงและมีความรอบรู้ทั้ง 3 สาขาวิชา (ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า บุคลากรครูทัศนศิลป์ส่วนใหญ่จะมีความสามารถเฉพาะเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น การจัดบุคลากรเข้าสอน ตามแนวทางดังที่กล่าว จึงขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมในด้านบุคลากรของแต่ละโรงเรียน ดังนั้นในแต่ละ โรงเรียนจึงมีสภาพการจัดการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน โดยบางโรงเรียนอาจสอน ทั้ง 3 สาขาวิชาไปพร้อม ๆ กัน แล้วแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย แยกไปเรียนแต่ละแขนง บางโรงเรียน สอนให้จบไปที่ละแขนง เวียนกันไปใน 1 ภาคเรียน และบางโรงเรียนเรียนเพียงแขนงเดียวใน 1 ภาค เรียน อีกหนึ่งภาคเรียนก็เปลี่ยนไปเรียนแขนงอื่น (กรมวิชาการ, 2537: 7; 2537ก: 80-88; ประเทศ สุขสฤติย์, 2535: 111) ผลการวิจัยนี้จึงเป็นข้อคิดที่น่าสนใจสำหรับกรมวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางพิจารณาปรับปรุงแก้ไข แนวการปฏิบัติการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีการปฏิบัติในระดับปาน กลาง ส่วนเรื่องที่ครูผู้สอนปฏิบัติค่อนข้างมาก ได้แก่ เรื่องการเลือกใช้แบบเรียนซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของ

ครูผู้สอนในการเลือกใช้แบบเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม โดยผ่านความเห็นชอบของหมวดและฝ่ายวิชาการ ในเรื่องการใช้สื่อประกอบการสอนในภาคปฏิบัติและการใช้สื่อประเภทของจริง และหุ่นจำลองต่าง ๆ นั้น โดยธรรมชาติของวิชาศิลปะแล้วเป็นวิชาที่มุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องได้เห็นตัวอย่างจากของจริง เช่น รูปภาพของจริง หรือหุ่นจำลอง ซึ่งสื่อการสอนเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ได้ดีขึ้นในคาบสอนที่จำกัด (สังคม ทองมี, 2533: 135) และจากการวิจัยของ สุชน พรเสริมลักษณ์ (2526: บทคัดย่อ) พบว่าสื่อการสอนจะช่วยพัฒนาการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีคุณค่ามากในเรื่องการสร้างความสนใจ การมีส่วนร่วมในการเรียน การได้รับประสบการณ์ที่ถูกต้อง สามารถสร้างความเข้าใจในบทเรียน และช่วยย่นระยะเวลาในการเรียน สำหรับเรื่องการศึกษาสื่อการสอนจากโรงเรียนอื่นภายในกลุ่ม พบว่าครูผู้สอนไม่เคยปฏิบัติเลย อาจเป็นเพราะการเดินทางระหว่างโรงเรียนต้องใช้เวลาามาก ซึ่งจากงานวิจัยของ อรทัย พงศ์วัฒนานนท์ (2530: 160-164) กล่าวว่าการศึกษาสื่อการสอนระหว่างโรงเรียน ครูผู้สอนจะพบปัญหาที่สำคัญคือ การขาดพาหนะในการเดินทาง ทำให้เกิดความยุ่งยาก เสียเวลา และไม่คุ้มค่ากับการใช้

1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีระดับการปฏิบัติค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการชี้แจงให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ เกณฑ์และวิธีการประเมินผล เรื่องการปฏิบัติตามเกณฑ์และวิธีการประเมินผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดขึ้น และเรื่องการวัดผลให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และกระบวนการ ทั้งนี้ เพราะในการสอนแต่ละรายวิชาถือว่าจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเป้าหมายที่ผู้สอนจะต้องทำให้ผู้เรียนบรรลุ และเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าการเรียนวิชานั้น ผู้เรียนจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะถือว่าผ่าน ฉะนั้นก่อนการเรียน ผู้สอนจะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชานั้นว่ามีอะไรบ้าง ผู้สอนจะดำเนินวิธีสอนและวิธีการประเมินผลอย่างไร พร้อมกับต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงเกณฑ์การผ่านแต่ละจุดประสงค์ และตามระเบียบการประเมินผลของกรมวิชาการ กล่าวไว้ว่า ให้กลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผล พร้อมทั้งประกาศให้สถานศึกษาภายในกลุ่มทราบและถือเป็นแนวปฏิบัติ (กรมวิชาการ, 2533: 14-18) นอกจากนี้ ตามระเบียบว่าด้วยการประเมินตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ยังได้กำหนดแนวปฏิบัติในการประเมินผลว่าการประเมินผลจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการด้วย

1.5 ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนเห็นว่าการปฏิบัติในระดับปานกลางเท่านั้น โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมให้มี ห้องเรียน และห้องปฏิบัติการเฉพาะ วิชาศิลปะกับชีวิต และเรื่องการจัดหาหนังสืออ่านประกอบเพื่อเสริมความรู้สำหรับครูและนักเรียน ซึ่งจากการเริ่มทดลองใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2533 และประกาศใช้ทั่วประเทศในปีการศึกษา 2534 หลักสูตรได้กำหนดให้มีวิชาเลือกเสรีขึ้นอย่างหลากหลาย ซึ่งจากการวิจัยของ พนมพร เผ่าเจริญ (2518: ค) และ เพ็ญศิริ บุญสงวน (2518: 3) พบว่า การประกาศใช้หลักสูตรอย่างกระทันหันจะทำให้เกิดปัญหาติดตามมา เช่น เอกสารหลักสูตร แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ โดยเฉพาะการขาดบุคลากรรวมถึง ปัญหาด้านอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ซึ่งมีความจำเป็นที่โรงเรียนต้องการอาคารสถานที่เพิ่ม ดังนั้น ในการจัดการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยการบูรณาการ ที่จำเป็นต้องอาศัยสถานที่เฉพาะที่จะสามารถบูรณาการทั้ง 3 สาขาวิชา ซึ่งมีธรรมชาติวิชาที่แตกต่างกัน จึงย่อมประสบปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528: 9, 11) กล่าวว่าถ้าจะให้การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร ห้องปฏิบัติการเฉพาะทางศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ถ้าการเรียนยังใช้ปนกับห้องเรียนทั่วไป จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุความคาดหวังได้ยาก

2. ปัญหาและการเปรียบเทียบปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต

2.1 ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นอย่างสอดคล้องกันในระดับมีปัญหาปานกลาง เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องการสอนทักษะกระบวนการในเวลาที่กำหนด และเรื่องการสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ในรายวิชา ศ 305 และ ศ 306 ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าทักษะกระบวนการเป็นขั้นตอนของการดำเนินงานที่มีขั้นตอนวางไว้อย่างเป็นลำดับ ตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ คือกระบวนการทำงานหรือปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นภาระงานที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะสอนทักษะกระบวนการในรายวิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งเป็นวิชาที่เน้นกระบวนการปฏิบัติให้ได้ภายในเวลาที่กำหนด (วัลลภ กันทรพัธ, 2534: 17-18, ณรุทธิ์ สุกชิจิตต์, 2535: 1-2) สำหรับรายวิชา ศ 305 และ ศ 306 มีจุดประสงค์คือ ให้ผู้เรียนมีความชื่นชมซาบซึ้งในศิลปะ และนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเห็นคุณค่า ซึ่งการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ได้นั้น ต้องมีการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมองเห็นคุณประโยชน์ของความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับในวิชาจนเกิดความชื่นชม ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอนที่ต้องอาศัยเวลาในการสะสมประสบการณ์ของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2535: 1-5) ซึ่งอาจเป็นปัญหาถึงครูผู้สอนที่จะสอนให้บรรลุจุดประสงค์ นอกจากนี้ ณรุทธิ์ สุกชิจิตต์ (2535: 2) ยังเสนอว่าวิชาศิลปะกับชีวิต หลักสูตรมิได้เสนอแนวปฏิบัติหรือการสอนไว้

อย่างเด่นชัดทำให้ผู้สอนไม่มีหลักเกณฑ์ในการสอนวิชานี้

จากการเปรียบเทียบปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง ในเรื่องการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ในรายวิชาศิลปะกับชีวิต 1-6 และมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในเรื่องการสอนให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้จะเป็นเพราะเหตุผล 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมักเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือแหล่งที่เจริญ ซึ่งอาจได้รับความอุปถัมภ์จากสมาคมผู้ปกครองหรือผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทิศทางการจัดการศึกษาจึงมุ่งที่ความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ เช่น การสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันระดับสูง เพื่อสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียนและความภาคภูมิใจของผู้ปกครอง จนลืมเป้าหมายและจุดประสงค์ของรายวิชาที่แท้จริงไป ประการที่สอง การปรับใช้ดังกล่าวจึงไปสนองทิศทางของโรงเรียนมากกว่าทิศทางของเป้าหมายของจุดประสงค์รายวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม เห็นคุณค่าของศิลปะ ตลอดจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้การสอนไม่บรรลุจุดประสงค์ของรายวิชาในทุกด้าน และจากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยเองพบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งที่สนใจวิชาศิลปะก็เพื่อการสอบเข้าศึกษาในระดับสูง มากกว่าชอบที่ลักษณะของรายวิชาและทิศทางการจัดการเรียนการสอนด้านศิลปะในโรงเรียน ก็เป็นการจัดที่มุ่งเน้นการเรียนต่อในระดับสูงครูและนักเรียนจะใช้เวลาในการเรียนศิลปะเพื่อฝึกทักษะทางศิลปะ มากกว่า การพัฒนาให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพดี รักและชื่นชอบในศิลปะ ดังที่ เสรี ลาซโรจน์ (2531: 21-27) โรงเรียนขนาดใหญ่มักจะเป็นผู้ได้เปรียบทางสังคมและยังมีทิศทางที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ด้านวิชาสามัญอยู่โดยเฉพาะ โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงจะมุ่งที่การเตรียมเด็กเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามากกว่า ทำให้ความมุ่งหวังที่จะปลูกฝังประสบการณ์ให้ติดตัวผู้เรียนออกไปได้ถูกทำลายลง

2.2 ด้านวิธีการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นอย่างสอดคล้องกันค่อนข้างมากในระดับมี ปัญหาปานกลาง ที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องวิธีการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ได้จริง เพื่อให้เข้าไปใช้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น รวมถึงการสอนตามขั้นตอนของทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ในเรื่องวิธีการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการนี้ จากงานวิจัยของ สังคม ทองมี (2533: 134, 137) กล่าวถึงทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตรว่า ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 หลักการของหลักสูตรต้องการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพนั้น จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมมาก จึงเป็นผลทำให้โครงสร้างของหลักสูตรต้องมีการปรับลดคาบเวลา

เรียนให้น้อยลง เช่น ในคาบของวิชาบังคับกับศิลปะกับชีวิต และการที่คาบเรียนลดลงนี้เองย่อมมีผล
 กระทบต่อการจัดการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการที่จำเป็นต้องมีขั้นตอนและใช้เวลาในการปฏิบัติมาก ซึ่ง
 สังคม ทงมี พบว่า การสอนวิชาศิลปะกับชีวิตด้วยเวลาที่จำกัด ครูผู้สอนอาจจะไม่สามารถจัดการเรียน
 การสอนได้ตามเนื้อหา นอกจากนี้ยังพบว่า ครูผู้สอนไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้
 ซึ่งอาจมีสาเหตุใหญ่ คือ ครูได้รับคำสั่งเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน จึงไม่เข้าใจหลักสูตรอย่างถ่องแท้
 ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2537: 46-47) พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่สอนโดยเน้นทักษะกระบวนการ
 การ ไม่มีการจัดทำแผนการสอน ซึ่งพบว่าครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ จึงยัง
 คงไม่ปรับพฤติกรรมการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยใช่วิธีการสอนแบบเดิม และครูมีคาบสอนมาก
 มีงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมแผนการสอน จากปัญหาดังกล่าว จึงทำให้การสอนโดย
 เน้นทักษะกระบวนการไม่สัมฤทธิ์ผลในรายวิชาศิลปะกับชีวิตในทุกเรื่อง เช่น การนำทักษะกระบวนการไปใช้
 ได้จริง ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งส่งผลถึงการจัดการเรียนการสอน
 ที่ไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของหลักสูตรเช่นกัน หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงควรดำเนินการแก้ไขอย่างเร่ง
 ด่วน เพราะถือว่า การสอนของครูเป็นการแปลหลักสูตรออกมาเป็นภาคปฏิบัติ ถ้าครูสอนไม่ตรงตามเป้า
 หมายของหลักสูตร หลักสูตรก็ไม่อาจเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

จากการเปรียบเทียบปัญหาวิธีการสอนระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า
 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ใน
 เรื่องวิธีการสอนศิลปะกับชีวิตโดยการบูรณาการ และเรื่องการปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพ
 ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเพราะครูผู้สอนไม่เข้าใจในเรื่องของบูรณาการวิชาศิลปะกับชีวิต มีความเข้าใจในหลักสูตร
 ไม่ชัดเจน ดังที่งานวิจัยของ สังคม ทงมี (2533: 136-137) พบว่า การที่จะบูรณาการ 3 วิชาเข้า
 ด้วยกันต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีความเข้าใจในพื้นฐานของวิชาดังกล่าวอย่างแท้จริง ต้องมีทักษะการสอนที่จะ
 โน้มน้าวความรู้สึกของผู้เรียนได้ ซึ่งครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความชำนาญเฉพาะสาขาเท่านั้นและยังพบว่า การ
 จัดการสอนบูรณาการอาจทำได้โดยการสอนเป็นทีมแล้วอาจมีปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอน ด้วยจุดนี้
 ผู้วิจัยคิดว่าเป็นจุดสำคัญ เพราะเป็นปัญหาที่สวนทางกับหลักการ คือ การสอนเป็นทีมจำเป็นต้องอาศัย
 จำนวนบุคลากรมาก ในขณะที่หมวดวิชามีปัญหาในเรื่องการขาดบุคลากร จึงเป็นไปได้ยากที่จะทำให้การ
 สอนศิลปะกับชีวิตโดยการบูรณาการประสบความสำเร็จ

ส่วนเรื่องปัญหาการปรับวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ตั้งในเมืองและเขตเทศบาล มีสภาพโดยทั่วไปคล้ายคลึงกันทุกพื้นที่ (พจนานุกรม เฟื่องปาน, 2534: 138) ซึ่งมีความแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อื่น ๆ อันได้แก่ พื้นที่ชานเมือง พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่ การปรับการเรียนการสอนจึงสามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ไม่ชัดเจนเท่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย

ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ในเรื่องการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางทัศนศิลป์ และเรื่องการสอนโดยใช้บุคลากร 3 คน รับผิดชอบคนละวิชา โดยการแบ่งคาบเรียน ในเรื่องนี้โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษเกือบทั้งหมดจะเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองที่มีความเจริญ สภาพของผู้เรียนที่อยู่ในเขตเมืองย่อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งเร้าภายนอกสูงกว่า เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นวัยรุ่นย่อมมีความสนใจต่อสิ่งแปลกใหม่ภายนอก ดังนั้นการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะซึ่งผู้เรียนต้องใช้สมาธิในการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะความสามารถ จึงเป็นปัญหาที่ครูผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นอีวู ผู้เรียนในระดับสูงกว่าผู้เรียนในโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก ในเรื่องการสอนโดยใช้บุคลากร 3 คน รับผิดชอบคนละวิชานั้น จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษเป็นโรงเรียนที่มีปัญหาการขาดบุคลากรน้อย จึงสามารถทำการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตโดยการแบ่งคาบครบทั้ง 3 สาขาวิชา แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า ปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาการวัดและประเมินผล การแบ่งคาบออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ทำให้มีปัญหาระเบิดการเก็บคะแนนการทำสมุด ร.บ. 3 ต. และเรื่องการวัดและประเมินผลที่มีลักษณะแตกต่างตามสาขาวิชา รวมถึงปัญหาการออกข้อสอบที่ต้องใช้ผู้สอน 3 คนออกข้อสอบ ทำให้เกิดความล่าช้าในทุกด้าน รวมถึงปัญหาการสอนไม่ทันเพราะผู้สอนแต่ละสาขามีเวลาสอนเพียง 6 คาบ ในขณะที่เนื้อหาปริมาณมากและหลักสูตรยังกำหนดให้จัดการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการและการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติให้มากที่สุด

สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ในเรื่องวิธีการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด และเรื่องการจัดสอนโดยใช้บุคลากร 1 คนรับผิดชอบ 3 วิชา ทั้งนี้โดยเหตุผลว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่จะมีครูผู้สอน

วิชาศิลปะกับชีวิตเพียง 1 คนเท่านั้น (ภาคผนวก ง) โดยต้องรับผิดชอบการสอนทั้ง 3 วิชา จึงเกิดปัญหาที่ครูไม่สามารถให้บรรลุจุดประสงค์ที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดอย่างครอบคลุมในทุกสาขาวิชาได้ ดังรายงานการประชุมสัมมนาหลักสูตรมัธยมศึกษาระดับชาติ (กรมวิชาการ, 2531: 107-117) ได้สรุปปัญหาการเรียนการสอนศิลปศึกษาประการหนึ่งคือ ชาติครูที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ครูส่วนใหญ่จะมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านทัศนศิลป์เท่านั้น ส่วนดนตรีและนาฏศิลป์ ครูศิลปศึกษาไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าว

นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางการคิด ปฏิบัติและแก้ปัญหา เนื่องจากการจัดการสอนทักษะกระบวนการต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุน ได้แก่ ความพร้อมของโรงเรียนและครูงบประมาณ สื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้รับการสนับสนุนปัจจัยเหล่านี้น้อย โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และกลางจึงมีศักยภาพสูงกว่า สามารถดำรงโรงเรียนได้อย่างเป็นอิสระและสนองนโยบาย กรมสามัญได้สะดวกกว่า ในขณะที่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจะมีปัญหาในการดำเนินนโยบายและมาตรการที่กรมกำหนดมาก การวางแผนปฏิบัติงานจึงค่อนข้างจะเป็นไปด้วยความเร่งรัด การปฏิบัติงานการสอนจึงไม่มีแบบแผนเท่าที่ควรที่จะเอื้อต่อการจัดการสอนโดยเน้นกระบวนการ (เสวี ลาซโรจน์, 2531: 26)

2.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันค่อนข้างมาก ในระดับมีปัญหาปานกลาง ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การใช้จ่ายส่วนตัวในการผลิตสื่อการเรียน เรื่องการใช้วัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางทัศนศิลป์ และการผลิตสื่อการเรียนโดยใช้วัสดุท้องถิ่นทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การใช้เงินจากทางโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นเงินบำรุงการศึกษาหรือเงินอื่น ๆ จะต้องมีการเบิกจ่ายและหลักฐานการเบิกจ่าย เป็นขั้นตอน ซึ่งทำให้เสียเวลาและมีความยุ่งยาก ครูส่วนใหญ่จึงใช้เงินส่วนตัวเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ผลิตสื่อที่มีจำนวนเงินไม่สูงนัก จากการศึกษาของ บรรจง บุญการี (2532: 42) พบว่า ครูส่วนมากจะมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ การขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อการเรียน และมีชั่วโมงการสอนมากจนไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ เปนะนาม (2523: 8) และ แจ่มจันทร์ ปรีชาวิเศษ (2522: ๖) พบว่า ครูใช้เงินส่วนตัวซื้อสื่อและวัสดุสิ้นเปลืองเพื่อนำมาผลิตสื่อมากที่สุด สำหรับปัญหาการใช้วัสดุท้องถิ่นเพื่อนำมาผลิตสื่อและใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางทัศนศิลป์นั้น หลักสูตรฉบับปรับปรุงได้กำหนดนโยบายในการจัดทำสื่อการเรียน

เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น คือ ให้มีการทำสื่อการสอนได้อย่างเสรี และการใช้สื่อการสอนที่หลากหลายมากขึ้น (ประเทศ สหรัศมิศย์, 2533: 111) โดยเฉพาะการนำวัสดุท้องถิ่นมาจัดทำสื่อหรือประยุกต์ให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งครูส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการผลิตและใช้สื่อการสอนจากวัสดุท้องถิ่นจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยประการหนึ่งคือ ครูผู้สอนต้องการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อคิดที่นำดำเนินการต่อไป

จากการเปรียบเทียบปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน ระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง ในเรื่องการเลือกใช้สื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในคำอธิบายรายวิชา ทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนมากตั้งอยู่ในเขตเมืองที่มีความเจริญ ซึ่งผู้เรียนจะมีโอกาสได้รับรู้และเรียนรู้สื่อจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า ในการจัดการสอนครูจึงต้องเลือกใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เพื่อสร้างแรงจูงใจกับผู้เรียนในการเรียนการสอนที่สูงขึ้น คือมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประกอบการสอน ซึ่งการใช้สื่อการสอนโดยทั่วไปอาจไม่สามารถสร้างแรงเสริมหรือกระตุ้นผู้เรียนได้ดีเท่าที่ควร จากการสำรวจปัญหาและความต้องการของนักเรียนในโรงเรียนสาธิตที่มต่อการเรียนวิชาศิลปศึกษา ในด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนต้องการให้ครูใช้สื่อการสอนประเภทภาพยนตร์มาใช้ประกอบเรียนมากที่สุด (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529: 10) ซึ่งสื่อดังกล่าวเป็นสื่อที่มีราคาสูงและอีกประการหนึ่งคือ วิชาศิลปะกับชีวิตเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระที่จะให้ผู้เรียนศึกษามาก เนื่องจากได้นำเนื้อหาหลายวิชามารวมเป็นวิชาเดียวกัน (กรมวิชาการ, 2537ก: 82) ดังนั้นการเลือกใช้สื่อที่ทันสมัยและหลากหลาย ในการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาในหลักสูตรจึงมีปัญหามาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่น่าสนใจคือ ครูขาดความรู้ในการเลือกใช้สื่อและการผลิตสื่อการสอน การมีชั่วโมงสอนมากจนไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ (บรรจง บุญอารี, 2532: 43) และผลการวิจัยยังพบว่าอีกว่าครูศิลปะยังคงขาดความพร้อมในการใช้สื่อการสอน ซึ่งครูศิลปะส่วนใหญ่มีความต้องการให้ผู้บริหารให้ครูผู้สอนได้เข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน โดยเฉพาะสื่อที่ผลิตจากท้องถิ่น

2.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมีปัญหาปานกลาง ที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องการวัดผลโดยวิธีการสอบภาคปฏิบัติ วิธีการสังเกต และวิธีการตรวจงาน จากจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความชื่นชม เห็นคุณค่า มีค่านิยมที่ดีต่อศิลปะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งถือเป็นการประเมินผลทางด้านจิตนิสัย แต่ในการประเมินโดยการสอบภาคปฏิบัติ และการตรวจผลงานเป็นการประเมินในด้าน

ทักษะเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่อาจประเมินถึงจิตพิสัยได้ว่าผู้เรียนมีความรู้สึกต่อศิลปะในระดับใด ตลอดจนผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล คนที่สนใจหรือมีพรสวรรค์ จึงยังเป็นผู้ที่ได้รับการประเมินผลในระดับสูง ดังนั้นการประเมินโดยการเน้นที่ผลงานดังกล่าว จึงมีปัญหาก็ไม่อาจชี้ชัดว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของศิลปะมากนักหรือเพียงใด นอกจากนี้ เรื่องของจำนวนผู้เรียนต่อห้อง และต่อระดับชั้นที่มีจำนวนมากทำให้การประเมินโดยการสังเกตทำได้อย่างไม่ทั่วถึง ในเวลาเรียนที่จำกัด จากงานวิจัยของสังคม ทองมี (2533: 137) พบว่า การประเมินผลในวิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทำได้ยากด้วยเวลาเรียนที่จำกัด เนื่องด้วยความแตกต่างในธรรมชาติของแต่ละวิชาประการหนึ่ง และความแตกต่างของผู้สอนในวิชาทั้งสามที่มุ่งเน้นการวัดและประเมินผลที่แตกต่างกันออกไป จากประสบการณ์ของผู้วิจัยยังพบปัญหาอื่น ๆ อีกเช่น ผู้เรียนไม่สนใจในการปฏิบัติงาน และการส่งงานล่าช้า นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องปฏิบัติตามเกณฑ์และวิธีการประเมินผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดขึ้น โดยครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะนิสัย และกระบวนการ (กรมวิชาการ, 2531: 18) ซึ่งการวัดผลโดยสอบภาคปฏิบัติและการตรวจงานสามารถวัดได้เพียงทักษะพิสัยเป็นส่วนใหญ่

จากการเปรียบเทียบปัญหาการวัดผลและประเมินผลระหว่างกลุ่มโรงเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และกลาง ในเรื่องการใช้เกณฑ์การวัดผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด และมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในเรื่องการวัดผลด้วยการตรวจข้อสอบ ซึ่งอาจมีสาเหตุจากเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ทุกโรงเรียนในกลุ่มต้องยึดเป็นแนวปฏิบัติ แต่ในส่วนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ อาจมีการจัดทิศทางการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีความเด่นชัดในด้านทักษะ ซึ่งเป็น การหวังผลในการเข้าศึกษาต่อหรือการประกวดผลงาน แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลจึงเปลี่ยนไปและไม่สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดขึ้น ส่วนเรื่องการวัดผลด้วยวิธีการตรวจผลงาน โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ (60 ห้องเรียนขึ้นไป) ส่อมมีจำนวนนักเรียนมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (1-12 ห้องเรียน) ภาระงานของครูมีมากขึ้นจึงเป็นปัญหาอีกประการหนึ่งของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก ในเรื่องการวัดและประเมินผลร่วมกันทั้ง ทักษะศิลป์-ดนตรี-นาฏศิลป์ ซึ่งจากการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ, 2537: 75, 80) พบว่า วิชาศิลปะกับชีวิตมีสาระที่จะต้องให้ผู้เรียนศึกษามากทั้งทักษะศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่

ส่วนใหญ่มีบุคลากรครบทั้ง 3 สาขาวิชา และหลักสูตรให้มีการจัดการเรียนการสอนในเวลาเดียวกัน ทำให้มีปัญหาในเรื่องบุคคล และปัญหาการวัดผลและประเมินเนื้อหาที่ไม่แยกคาบเวลาอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับสังคม ทองมี (2533: 138) พบว่า มีปัญหาในการประเมินผลรายวิชาศิลปะกับชีวิต เพราะความแตกต่างในธรรมชาติของแต่ละวิชาประการหนึ่ง และความแตกต่างของครูผู้สอนในวิชาทั้ง 3 ที่มุ่งเน้นการวัดและประเมินผลที่แตกต่างกันออกไปตามสาขาวิชาที่ตนสอน และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่หรือใหญ่พิเศษ จะมีจำนวนนักเรียนที่ครูต้องรับผิดชอบการสอน ในวิชาบังคับแกนมาก และเมื่อมีการจัดสอนโดยแบ่งบุคลากรตามสาขาวิชาเป็นส่วน ๆ ซึ่งในการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนอาจมีความลำเอียงของการเก็บคะแนนแตกต่างกันไป ทำให้ครูผู้สอนต้องรอผลการประเมินของวิชาแต่ละส่วน เพื่อนำมาสรุปเป็นผลการเรียนร่วมกัน จึงทำให้เกิดความลำเอียง โดยเฉพาะครูผู้สอนยังต้องทำหน้าที่ติดตามผู้เรียนที่ส่งงานล่าช้า อันเนื่องจากการขาดความสนใจของผู้เรียน จึงเป็นผลในส่วนของการประเมินผลร่วมกันล่าช้าตามไปด้วย

2.5 ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในระดับมีปัญหาปานกลาง โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณสำหรับหมวดวิชา ทั้งนี้อาจมีเหตุผลหลักคือ ตามแนวปฏิบัติของโรงเรียนส่วนใหญ่มักจะทำให้ความสำคัญกับหมวดวิชาที่เกี่ยวกับวิชาการโดยตรง เช่น หมวดวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษต่างประเทศ เป็นต้น ส่วนความสำคัญของหมวดวิชาอาชีพเน้นความสำคัญระดับรองลงมา ดังนั้นในการพิจารณางบประมาณในแต่ละปีหมวดวิชาชีพจะได้รับงบประมาณน้อย ไม่พอที่จะนำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และการพัฒนาหมวดวิชาได้ จากงานวิจัยของ สังคม ทองมี (2533: 23, 142) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 10-11) กล่าวว่าปัญหาการเรียนการสอนศิลปะประการหนึ่งคือ การขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร หรือผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของศิลปะ และให้ข้อเสนอแนะว่าผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณของหมวดวิชา โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อฝึกปฏิบัติ และงบประมาณของสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2526: 64) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีอุปกรณ์แหล่งทัศนศิลป์ศึกษาและดนตรีศึกษา ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียน

จากการเปรียบเทียบปัญหาการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารระหว่างกลุ่มโรงเรียนต่าง ๆ พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางในเรื่อง

งบประมาณสำหรับหมวดวิชา ทั้งนี้ในการบริหารโรงเรียนโดยทั่วไปมักจะให้ความสำคัญในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับหมวดวิชาโดยจัดสรรให้หมวดวิชาที่เกี่ยวกับวิชาการเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมา เป็นหมวดวิชาเกี่ยวกับวิชาชีพ งานและฝ่ายต่าง ๆ ประกอบกับถ้าผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ จะทำให้หมวดวิชาศิลปะได้รับงบประมาณที่น้อย ซึ่งวิรัช วงษ์ใหญ่ (2529: 10) กล่าวว่า ครูศิลปะส่วนมาก ต้องการให้ผู้บริหารเข้าใจ เห็นใจ และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง และจริงจัง โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับหมวดวิชา งบประมาณสำหรับการจัดซื้อวัสดุและสื่อการเรียนการสอน สำหรับหมวดวิชาศิลปะในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีการทำงานเป็นระบบงานตามแผนงานประจำปี โดยมีหมวดวิชาหรือครูผู้สอนแต่ละคนรับผิดชอบโครงการ/โครงการตามแผนงานที่กำหนดไว้ เมื่อได้รับงบประมาณที่น้อย ซึ่งแม้ว่าจะมากกว่างบประมาณที่โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางได้รับ แต่ก็ไม่เพียงพอในการบริหารงานภายในหมวด ทั้งในเรื่องการดำเนินงานตามโครงการในแผนการปฏิบัติงานประจำปี การจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ประจำหมวดวิชา การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ สื่อเพื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศิลปะศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเท่าเทียมกันทุกสาขาวิชา

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

1. ควรดำเนินการจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ในเรื่องวิชาศิลปะกับชีวิต โดยเน้นการบูรณาการแก่ครูผู้สอน วิชาศิลปะกับชีวิตอย่างทั่วถึง
2. ควรดำเนินการจัดอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อและการผลิตสื่อการสอนจากวัสดุท้องถิ่น
3. กรมวิชาการควรดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างในรายวิชาบังคับแกนของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแยกเนื้อหาและคาบเรียนวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ออกจากกัน และควรปรับปรุงโครงสร้างในรายวิชาบังคับแกนให้เป็นวิชาบังคับถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
4. ควรจัดหาหรือบรรจุครูในสาขาทัศนศิลป์ สาขาดนตรี และสาขานาฏศิลป์ให้เพียงพอับความต้องการของโรงเรียนและนักเรียน
5. กรมวิชาการควรรักษาและส่งเสริมให้โรงเรียนมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นนวัตกรรมทางด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ให้เพียงพอับความต้องการของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ควรสำรวจและติดตามให้ครูทุกคนได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต หรือความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะอย่างทั่วถึง
2. ควรเล็งเห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ ในอันที่จะพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้มีรสนิยมและบุคลิกภาพที่ดีงามทั้งร่างกายและจิตใจ จึงควรสนับสนุนให้มียุทธวิธีปฏิบัติงานศิลปะอย่างเพียงพอ เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
3. ควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะ ผู้บริหารจึงควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณของหมวดวิชา งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์การสอนเพื่อการปฏิบัติอย่างเพียงพอ
4. ควรส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจให้ครูมีความศรัทธาและสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าแก่ครูศิลปะอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา

1. ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรโดยศึกษาแนวคำเนิการหลักการ จุดหมาย จุดประสงค์หลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา และคำอธิบายรายวิชาอย่างถ่องแท้ เพื่อกำหนดแนวการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตร
2. ควรวิเคราะห์หลักสูตรโดยศึกษาจากจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาเพื่อกำหนดการจัดทำแผนการสอนตามขั้นตอนในทุกๆ วิชาที่สอน
3. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ทันเหตุการณ์ และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ
4. ควรดำเนินการสอนอย่างมีระบบแบบแผน และพัฒนาการสอนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้มีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตและใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรในโอกาสต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการสอน และปัญหาการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงสมควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปะกับชีวิตต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย